

Резюме

Ахмедов В. А. Класифікація злочинів проти правосуддя за суб'єктним критерієм: критичний аналіз.

Стаття присвячена проблематиці систематизації злочинів проти правосуддя. Автор аналізує різні підходи до класифікації таких злочинів і, зокрема, досліджує суб'єктний критерій як основу класифікації. Автор доходить висновку, що використання суб'єктного критерію не може мати наслідком науково обґрунтовану класифікацію злочинів проти правосуддя через методологічну помилковість такого підходу, а також через надто велику різноманітність статусу суб'єктів злочинів проти правосуддя. Автором пропонується власна класифікація злочинів проти правосуддя за їх видовим об'єктом.

Ключові слова: злочини проти правосуддя, класифікація злочинів, суб'єкт злочину, учасник процесуальних відносин, посадова особа.

Резюме

Ахмедов В. А. Классификация преступлений против правосудия по субъектному критерию: критический анализ.

Статья посвящена проблематике систематизации преступлений против правосудия. Автор анализирует различные подходы к классификации таких преступлений и, в частности, исследует субъектный критерий как основу классификации. Автор приходит к выводу, что использование субъектного критерия не может иметь следствием научно обоснованную классификацию преступлений против правосудия из-за методологической ошибочности такого подхода, а также из-за слишком большой разнородности статуса субъектов преступлений против правосудия. Автором предлагается собственная классификация преступлений против правосудия по их видовым объектам.

Ключевые слова: преступления против правосудия, классификация преступлений, субъект преступления, участник процессуальных отношений, должностное лицо.

Summary

Ahmedov V. Classification of crimes against justice by subject criterion: critical analysis.

The article is devoted to the problem of systematization of crimes against justice. The author analyzes different approaches to the classification of such crimes, and in particular, explores the subject criterion as the basis of classification. The author concludes that the use of the subjective criterion cannot result in a scientifically based classification of crimes against justice, due to the methodological error of this approach, as well as because of the extremely heterogeneous status of the subjects of crimes against justice. The author proposed his own classification of crimes against justice for their specific object.

Key words: crimes against justice, classification of crimes, subject of crime, participant in procedural relations, official.

УДК 343.35:347.51

О. В. НОВІКОВ

Олег Володимирович Новіков, кандидат юридичних наук, асистент кафедри Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ШКОДИ, ЗАВДАНИХ УНАСЛІДОК ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення завжди мають певні негативні наслідки, що проявляються в усіх сферах суспільного життя. Чинним антикорупційним законодавством встановлено спеціальний механізм мінімізації цих наслідків, який, окрім іншого, передбачає обов'язковість відшкодування збитків, шкоди, завданих унаслідок вчинення корупційного правопорушення. У свою чергу, Закон України «Про запобігання корупції»¹ не розкриває саму процедуру відшкодування такої шкоди, тому у правозастосовній практиці іноді виникають проблемні питання з цього приводу. Отже, метою статті є визначення порядку, підстав, умов та особливостей відшкодування збитків, шкоди, завданих унаслідок вчинення корупційних правопорушень.

Слід розпочати з того, що положення стосовно відшкодування збитків, шкоди завданих унаслідок вчинення корупційного правопорушення не є новелою чинного законодавства та були наявні як у попередніх антикорупційних законах (зокрема ст. ст. 23, 25 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції»²), так і взагалі у загальних принципах та нормах національного законодавства. Наприклад, відповідно до ст. 66 Конституції України кожен зобов'язаний відшкодувати завдані ним збитки. А згідно зі ст. 15 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення. Серед способів захисту цивільних прав та інтересів зокрема передбачено (ст. 16 ЦК України): відновлення становища, яке існувало до порушення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди тощо.

© О. В. Новіков, 2017

Окрім цього, обов'язок відшкодування збитків, шкоди завданих унаслідок вчинення корупційного правопорушення передбачено й чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Так, згідно зі ст. 35 Конвенції ООН проти корупції³ передбачено, що «кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, відповідно до принципів її внутрішнього права, для забезпечення того, щоб юридична або фізична особа, яка зазнала шкоди в результаті будь-якого корупційного діяння, мала право порушити провадження щодо осіб, які несуть відповідальність за цю шкоду, з метою одержання компенсації». Відповідно до ст. 3 Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією⁴, «кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві для осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, право на порушення судової справи з метою отримання повної компенсації за заподіяну шкоду. Така компенсація може охоплювати матеріальні збитки, втрачену вигоду та немайнову шкоду».

Закон України «Про запобігання корупції» окремо вирізняє відшкодування державі збитків, шкоди, завданих унаслідок вчинення корупційного правопорушення (ст. 66 Закону) та відшкодування збитків, моральної або майнової шкоди фізичним та юридичним особам, завданих унаслідок вчинення корупційного правопорушення (ст. 68 Закону). Таким чином, існує певна специфіка відшкодування шкоди різним учасникам цивільних правовідносин.

Відшкодування державі збитків, шкоди, завданих унаслідок вчинення корупційного правопорушення. Згідно зі ст. 66 Закону України «Про запобігання корупції» збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, підлягають відшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення, в установленому законом порядку. Виходячи з цього, *підставою* виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди є факт завдання майнової шкоди державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення.

Але самого факту завдання шкоди державі від корупційного правопорушення недостатньо для виникнення зобов'язання з її відшкодування. Для цього повинні існувати ще й певні загальні та спеціальні умови. До *загальних умов* виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди належать: 1) наявність шкоди; 2) протиправність поведінки особи, що її завдала; 3) наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою правопорушника та заподіяною шкодою; 4) доведеність вини особи.

Шкодою вважається будь-які применшення (знецінення) блага, майнового або немайнового, що охороняється правом⁵. Складовими частинами шкоди є майнова і немайнова (моральна) шкода. Майновою визнається шкода, яку можна оцінити у грошовому еквіваленті. Відповідно до ч. 1 ст. 1192 ЦК України майнова шкода відшкодовується або в натурі (передача речі того ж роду і такої ж якості, поладження пошкодженої речі тощо), або шляхом відшкодування завданих збитків у повному обсязі. При цьому розмір збитків, що підлягають відшкодуванню потерпілому, визначається відповідно до реальної вартості втраченого майна на момент розгляду справи або виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі.

Згідно зі ст. 22 ЦК України *збитками* визнаються: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Як бачимо, збитки – це грошова оцінка шкоди, яка має місце у разі неможливості відшкодування шкоди в натурі.

Слід зазначити, що збитки державі можуть бути завдані не тільки внаслідок учинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення (наприклад, ненадходження до державного бюджету грошових коштів тощо), а й у випадку відшкодування державою: 1) шкоди, завданої незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 1173 ЦК України); 2) шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади при здійсненні нею своїх повноважень (ст. 1174 ЦК України); 3) шкоди, завданої в результаті прийняття органом державної влади нормативно-правового акта, що був визнаний незаконним і скасований (ст. 1175 ЦК України); 4) шкоди, завданої фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування запобіжного заходу, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт (ст. 1176 ЦК України); 5) шкоди, завданої потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, у випадках та порядку, передбачених законом (ст. 1177 ЦК України).

У випадках, коли така шкода була спричинена корупційним правопорушенням, держава має право зворотної вимоги до винної особи, у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інший розмір не встановлений законом (ст. 1191 ЦК України). Також, відповідно до ч. 2 ст. 68 Закону України «Про запобігання корупції» держава, Автономна Республіка Крим, орган місцевого самоврядування, які відшкодували збитки, шкоду, завдану незаконним рішенням, діями або бездіяльністю суб'єкта, що здійснює заходи щодо запобігання та протидії корупції, мають право зворотної вимоги (регресу) до особи, яка завдала збитків, шкоди, у розмірі виплаченого відшкодування (крім відшкодування виплат, пов'язаних із трудовими відносинами, відшкодуванням моральної шкоди).

Стосовно *протиправності поведінки особи*, яка відповідальна за заподіяння шкоди, то це означає, що своїми діями вона порушує встановлену нормою права заборону або охоронювані законом суб'єктивні права потерпілого. Наприклад, у ст. 22 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено загальне обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища. Вчиняючи корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення, винна особа порушує, окрім іншого, передбачене вище обмеження. По суті,

визнання особи винною у вчиненні корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення вже характеризує її дії, бездіяльність, рішення як протиправну поведінку.

Третьою умовою відшкодування шкоди, завданої внаслідок корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, є наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою правопорушника та заподіяною шкодою. Відповідно до ч. 1 ст. 1166 та ч. 1 ст. 1167 ЦК України неправомірно завдана майнова та моральна шкода відшкодовується особою, яка її завдала. Таким чином, спричинена шкода має бути наслідком корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення.

Останньою умовою відшкодування шкоди, завданої внаслідок корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, є доведеність вини особи. Вина визначається як психічне ставлення особи до протиправної дії чи бездіяльності та її наслідків, виражене у формі умислу чи необережності⁶. Відповідно до ч. 2 ст. 1166 ЦК України особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоду завдано не з її вини. Таким чином, цивільне законодавство виходить із принципу презумпції вини. У будь-якому випадку, притягнення особи до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення вказує на наявність її вини.

Що стосується спеціальних умов виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої корупційним чи пов'язаним з корупцією правопорушенням, то до них належать: 1) заподіяння шкоди спричиняється спеціальними суб'єктами (особами, зазначеними у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»); 2) встановлення незаконності таких дій (заборонені законодавством; вчинені без підстав, передбачених законодавством; вчинені не в тому порядку, який для них визначений законодавством); 3) наявність вини в діях цих осіб⁷.

Таким чином, наявність цих загальних та спеціальних умов призводить до виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої корупційним або пов'язаним з корупцією правопорушенням.

Порядок та процедура відшкодування шкоди державі, завданої внаслідок вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, регулюються кримінально-процесуальним та цивільно-процесуальним законодавством.

Зокрема, гл. 9 Кримінального процесуального кодексу України (далі –КПК України) передбачені такі форми відшкодування (компенсації) шкоди у кримінальному провадженні: 1) добровільне відшкодування (компенсація) шкоди (ч. 1 ст. 127 КПК України); 2) примусове відшкодування (компенсація) шкоди: а) цивільний позов (ч. 2 ст. 127, ст. 128, 129 КПК України); б) звернення застави на виконання вироку в частині майнових стягнень (ч. 1 ст. 177; ч. 4 та ч. 11 ст. 182 КПК України); в) компенсація шкоди за рахунок Державного бюджету України (ч. 3 ст. 127, ч. 2 та ч. 3 ст. 572 КПК України); г) кримінально-правова реституція (п. 5 ч. 9 та ч. 10 ст. 100; ч. 4 ст. 374 КПК України); д) відшкодування (компенсація) шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду у випадках та порядку, передбачених законом (ст. 130 КПК України)⁸.

Дієвим способом відшкодування шкоди, завданої державі внаслідок вчинення корупційного правопорушення, є цивільний позов. Цивільний позов в інтересах держави пред'являється прокурором (ч. 3 ст. 128 КПК України). Форма та зміст позовної заяви повинні відповідати вимогам, встановленим до позовів, які пред'являються у порядку цивільного судочинства (ч. 4 ст. 128 КПК України). Цивільний позов у кримінальному провадженні розглядається судом за правилами, встановленими КПК України. Якщо процесуальні відносини, що виникли у зв'язку з цивільним позовом, КПК України не врегульовані, то до них застосовуються норми ЦПК України за умови, що вони не суперечать засадам кримінального судочинства (ч. 5 ст. 128 КПК України).

Стосовно відшкодування шкоди, завданої внаслідок правопорушення, пов'язаного з корупцією, то відповідно до ч. 3 ст. 40 Кодексу України про адміністративні правопорушення такі питання вирішується у порядку цивільного судочинства.

Відшкодування збитків, моральної або майнової шкоди фізичним та юридичним особам, завданих їм унаслідок вчинення корупційного правопорушення. Відшкодування майнової шкоди, яка завдана фізичним та юридичним особам, відбувається за аналогічних як і для держави підстав та умов, але за винятком деяких особливостей положень, що стосуються виключно держави. В свою чергу, відповідно до ч. 1 ст. 68 Закону України «Про запобігання корупції», фізичні та юридичні особи, права яких порушено внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, окрім відшкодування майнової шкоди, також мають право на відновлення прав та відшкодування моральної шкоди.

Що стосується моральної шкоди, то під нею розуміються втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, завданих фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб. Моральна шкода полягає: а) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; б) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; в) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; г) у приниженні честі, гідності, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи (ч. 2 ст. 23 ЦК України).

Моральна шкода відшкодовується грошми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості (ч. 3 ст. 23 ЦК України). Моральна шкода відшкодовується незалежно

від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування (ч. 4 ст. 23 ЦК України).

Згідно з ч. 1 ст. 1167 ЦК України моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини. Таким чином, для виникнення зобов'язання з відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, необхідна наявність тих самих загальних умов, про які було зазначено раніше, а саме: наявність моральної шкоди; протиправність поведінки особи, яка її завдала; наявність причинного зв'язку між протиправною дією та шкодою; доведеність вини правопорушника.

Стосовно *порядку відшкодування моральної шкоди*, завданої корупційним правопорушенням, то відповідно до ч. 1 ст. 128 КПК України особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння.

Як вже зазначалося раніше, форма та зміст позовної заяви повинні відповідати вимогам, встановленим до позовів, які пред'являються у порядку цивільного судочинства. Такі вимоги (реквізити) передбачені ст. 175 Цивільного процесуального кодексу України. Позовна заява подається до суду в письмовій формі і підписується позивачем або його представником, або іншою особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи. Особа, яка не пред'явила цивільного позову в кримінальному провадженні, а також особа, цивільний позов якої залишено без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства (ч. 7 ст. 128 КПК України).

Законодавцем також передбачено такий спосіб усунення наслідків корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень як *відновлення прав і законних інтересів* фізичних та юридичних осіб, що були порушені внаслідок вчинення таких правопорушень. Відповідно до ч. 1 ст. 16 ЦК України кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу. Способами захисту (відновлення) цивільних прав та інтересів можуть бути: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення дії, яка порушує право; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання обов'язку в натурі; 6) зміна правовідношення; 7) припинення правовідношення; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб (ч. 2 ст. 16 ЦК України).

Слід зазначити, що не можуть бути визнані й відновлені права, що здійснюються фізичними та юридичними особами з порушенням вимог законодавства. Так, право отримане особою всупереч закону (наприклад, шляхом надання неправомірної вигоди службовій особі), не може бути відновлене судом.

У деяких випадках шкода, завдана фізичним та юридичним особам внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, може бути відшкодована безпосередньо державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від наявності вини: 1) шкода завдана незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 1173 ЦК України); 2) шкода завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень (ст. 1174 ЦК України); 3) шкода завдана в результаті прийняття органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування нормативно-правового акта, що був визнаний незаконним і скасований (ст. 1175 ЦК України).

Окрім цього, відповідно до ч. 2 ст. 68 Закону України «Про запобігання корупції» збитки, шкода, завдані фізичній або юридичній особі внаслідок незаконних рішень, дій або бездіяльності суб'єкта, який здійснює заходи щодо запобігання і протидії корупції, відшкодовуються з Державного бюджету України в установленому законом порядку.

Отже, як підсумок, можна зазначити, що національним законодавством достатньо детально регламентована процедура відшкодування збитків, шкоди завданих унаслідок вчинення корупційних правопорушень та існують відповідні правові гарантії.

¹ Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

² Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2011. – № 40. – Ст. 404.

³ Конвенція ООН проти корупції. ООН, 31.10.2003: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

⁴ Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією. Рада Європи, 04.11.1999: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_102

⁵ Смирнов В. Т. Общее учение о деликтных обязательствах в советском гражданском праве / В. Т. Смирнов, А. А. Собчак. – Л. : ЛГУ, 1983. – 152 с. – С. 17.

⁶ Цивільне право : підруч. : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасиво-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – Х.: Право, 2011. – Т. 2. – 816 с. – С. 738.

⁷ Боротьба з корупцією : підруч. / авт. кол. ; кер. авт. кол. Є. Д. Скулиш. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2010. – 336 с. – С. 234.

⁸ Кримінальний процес : підруч. / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – 824 с. – С. 243.

Резюме

Новиков О. В. Правове регулювання відшкодування збитків, шкоди, завданих унаслідок вчинення корупційних правопорушень.

У статті проаналізовано порядок, підстави та умови відшкодування збитків, шкоди, завданих унаслідок вчинення корупційних правопорушень. Розглянуто особливості відшкодування шкоди, спричиненої корупційними правопорушеннями різними суб'єктам цивільних правовідносин (державі, фізичним та юридичним особам). Визначено інші способи відновлення прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Ключові слова: корупційні правопорушення, наслідки корупційних правопорушень, усунення наслідків корупційних правопорушень, відшкодування шкоди, завданої корупційними правопорушеннями, відновлення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Резюме

Новиков О. В. Правовое регулирование возмещения убытков, ущерба, причиненных вследствие совершения коррупционных правонарушений.

В статье проанализирован порядок, основания и условия возмещения убытков, ущерба, причиненных вследствие совершения коррупционных правонарушений. Рассмотрены особенности возмещения ущерба, причиненного коррупционными правонарушениями различным субъектам гражданских правоотношений (государству, физическим и юридическим лицам). Определены другие способы восстановления прав и законных интересов физических и юридических лиц.

Ключевые слова: коррупционные правонарушения, последствия коррупционных правонарушений, устранение последствий коррупционных правонарушений, возмещение ущерба, причиненного коррупционными правонарушениями, восстановление прав и законных интересов физических и юридических лиц.

Summary

Novikov O. Legal regulation of compensation for losses, damage caused by the commission of corruption offenses.

The article analyzes the procedure, grounds and conditions for compensation of damages, harm caused as a result of corruption offenses. Features of compensation for damage caused by corruption offenses to various subjects of civil legal relationships (state, individuals and legal entities) are considered. Other ways of restoring the rights and legitimate interests of individuals and legal entities are determined.

Key words: corruption offenses, consequences of corruption offenses, elimination of consequences of corruption offenses, compensation of damage caused by corruption offenses, restoring the rights and legitimate interests of individuals and legal entities.

УДК 343.92

С. О. ФІЛІППОВ

Станіслав Олександрович Філіппов, кандидат психологічних наук, доцент, підполковник юстиції, доцент Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА «ЦІНА ТРАНСКОРДОННОЇ ЗЛОЧИННОСТІ»

Кількісно-якісний показник шкоди від злочинності та витрат, що несе суспільство внаслідок необхідності протидії злочинній діяльності, має узагальнену назву «ціна злочинності». Очевидно, що математичне вимірювання цього показника для транскордонної злочинності обмежено наявними труднощами методологічного та правового змісту. Серед них, наприклад, проблема визначення спільного знаменника для різнооб'єктних транскордонних посягань або невизначеність оптимальних параметрів соціально-негативних наслідків транскордонних злочинів, що підлягають вимірюванню, для визначення ціни злочинності.

Водночас, якщо погодитися з тим, що застосування показника «ціна злочинності» по суті означає погляд на злочинність з точки зору економічної раціональності, можна побачити його яскраве утилітарне значення. Наприклад, цей же економічний підхід (серед інших) застосовується для оцінки результатів оперативно-службової діяльності правоохоронних органів на державному кордоні. А це свідчить про потенцій-